

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması

A Sample of Layered Curriculum Application In Secondary Education Sociology Course

Güzide ÖNER*
Gaziantep Üniversitesi
Serkan ÜNSAL**
Milli Eğitim Bakanlığı
Nafiye Nur MEŞE***
Gaziantep Üniversitesi
Fahrettin KORKMAZ****
Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

İnsan sosyal bir varlık olarak toplumda yaşamak zorundadır. Bundan dolayı içinde yaşadığı toplumun, kültürün, özelliklerini, koşullarını çeşitli boyutlarda tanımak, toplumsal sorunların farkına varmak için öğrencilerin sosyoloji disiplininin ilke ve kavramlarını öğrenmesi bir gereklilik gibi görünmektedir. Öğrencinin merkezde olduğu, araştırma, sorgulama becerisinin geliştirildiği, etkinlik temelli, bireysel farklılıkların temele alındığı, farklı zeka alanlarının geliştirildiği, öğrencinin aktif katıldığı öğretim yöntemi olan basamaklı öğretim yönteminin kullanılması sosyoloji dersinin daha etkili ve verimli olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Basamaklı öğretim programı, öğrenenlerin farklı öğrenme yollarına ve farklı ilgi alanlarına sahip oldukları varsayımına dayanarak, öğrenenlerin bireysel sorumluluklar aldıkları, bilginin birincil kaynaklardan edinildiği, çağdaş öğretim yaklaşımıdır. Bu makalede öncelikli olarak orta öğretimde sosyoloji dersinin önemi, sosyoloji öğretiminde karşılaşılan sorunlar daha sonra ise basamaklı öğretim ve basamaklı öğretim yaklaşımının 11.sınıf sosyoloji dersinde örnek etkinlikler yoluyla, nasıl uygulanabileceği gösterilmeye çalışılmıştır

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, Ortaöğretimde Sosyoloji, Basamaklı Öğretim

* Yrd.Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, e-posta: goner@gantep.edu.tr

** Öğretmen, Kahraman Maraş Toki Duran Karabuğuş Anadolu Lisesi e-posta:serkan-unsal09@hotmail.com

*** Öğretim Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi, Nizip Meslek Yüksek Okulu, e-posta: nurmese@yahoo.com.

**** Öğretmen, Gaziantep Nene Hatun Ana Okulu e-posta:fahrettn@hotmail.com

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması

Abstract

As a social being, man must live in the community. Therefore students' learning the principles and concepts of sociology seems to be a necessity that will help them to recognize the characteristics and conditions of the society and culture they live in, also they will be aware of the social problems.

Since Layered curriculum method is student centered; activity based; aims to develop research and inquiry skills of the students and different areas of intelligence; regards individual differences. As a result use of layered curriculum method will make sociology courses more effective and efficient.

Layered curriculum depends on the assumption that each individual/ learner has different areas of interest as well as different learning paths. Regarding the assumption above, layered curriculum is a way of arranging teaching by letting the learners undertaking individual responsibilities to obtain information; using the obtained information to solve problems; analyzing events in the light of data, putting forward new ideas and having the understanding of critical thinking. Layered curriculum depends on the understanding that each individual's learning style, intelligence and reasoning differs from the other. It allows the student actively take place in learning process and activities which serves to a wide range of different learning styles and intelligence. Students are expected to reach specific goals through different activities.

In this article Grade 11 sociology class was chosen, as an example of cascading events through the teaching method applied, to show how this method can be used.

Keywords: Sociology, Secondary Education Sociology, Layered Curriculum

Giriş

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınmanın ve ekonomik gelişmenin itici gücü olarak fen ve teknik bilimler kabul edilmektedir. Bu noktada sosyal bilimlerin hak ettiği ilgi ve saygıyı göremediği düşünülmektedir. Geniş perspektiften bakıldığında küreselleşmenin etki alanında en fazla gelişmekte olan ülkeler kalmaktadır. Küreselleşme sürecinde, özne pozisyonunda olmamak, pasif, edilgen bir konumda yer almak, kültürel asimilasyon ve açık pazar haline gelmek gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kaldığı risklerden bazıları olarak sayılabilir. Yoksulluk, zengin fakir uçurumu, işsizlik, göç, çarpık kentleşme, okuryazar oranının düşüklüğü, vs. gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin mücadele etmek zorunda oldukları sosyo kültürel problemlerin başında yer alır.

Diğer taraftan gelişmiş olan ülkelerde ise, hoşgörü, demokrasi bilinci, farklılıklara saygı, birlikte yaşam, sosyo-kültürel dengenin bozulmaması gibi konular oldukça hassas konulardır. Gerek gelişmiş, gerekse de gelişmekte olan ülkelerin, yukarıda bahsedilen durumları göz önüne alındığında, özellikle de sosyolojinin söyleyeceği çok şey bulunmaktadır. Çünkü Nazlı (2007)'ye göre sosyolojik bilginin içeriği, sıradan insanların günlük yaşamlarından beslenmektedir. Sosyolojik bilgiye konu olan her olay ve olgu, aslında insanların yaşadıklarının kendisidir. Dolayısıyla sosyolojinin konusu olan, günlük hayatın bire bir içindedir ve içinde yaşanılan dünya, insan eylemlerinin ürünü olarak keşfedilmeyi beklemektedir(Nazlı, 2007).

Orta öğretim düzeyindeki öğrencilerin toplumun yapısı, işleyişi, değişimi yanı sıra küreselleşmenin farklı boyutlarını, kültürel çeşitliliğin farkındalığının kazandırılmasında sosyoloji önemli rol oynamaktadır.(Meb, 2009, s.9)

Öner, G., Ünsal, S., Nur Meşe, N., Korkmaz, F. /JSS 13(1) (2014) :229-243

Sosyalleşme sürecinde orta öğretim öğrencilerinin kendilerini anlamalarına ve tanımlarına, toplumsal birer varlık durumuna gelerek kendilerini geliştirmelerine yönelik davranışları kazandırmada sosyoloji önemli bir fonksiyon görmektedir.

Kendisiyle, toplumuyla barışık, küresel dünyanın değerlerini içselleştirmiş, demokratik ve insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne inanmış, hoşgörülü bireyler yetişmesi sosyoloji dersi sayesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. İnsan, iletişim ve etkileşim içerisinde olan, bir değer üreten, geçmiş ile gelecek arasında kültür inşa eden sosyal bir varlıktır. Bundan dolayı bireyin içinde yaşadığı toplumun, yapısını işleyişini değişmesini, toplumsal değerleri, toplumun öteki bireyleriyle ilişkilerinde yapıcı, uyumlu, sorumlu olmayı öğrenmesi öğrencilerin sosyoloji disiplininin ilke ve kavramlarıyla gerçekleşebilir.

(Celkan, 1984, s.13)

Türkiye farklı etnik yapıların bir arada yaşadığı, demokratikleşme sürecinde hızla ilerleyen, kadim bir kültürü olan, genç, dinamik bir nüfuza sahip ve AB' ye girme mücadelesi veren bir ülkedir. Bu özellikleri düşünüldüğünde sosyoloji dersinin önemi daha da artmaktadır.

21. yüzyılda eğitim ve öğretim alanında gerek anlayış ve gerekse farklı öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılmasında önemli değişikliklerin olduğu bir dönem. Öğretmen merkezli bir eğitim anlayışından, öğrenci merkezli bir eğitime, ezberlemenin yerine, bilginin yapılandırılmasına, öğrenmeyi okulla sınırlandıran bir anlayışın yerine hayat boyunca öğrenmeyi, öğretmenin otorite olmasının yerine rehber olan ve öğrencisiyle öğrenen çağdaş eğitim anlayışları ve uygulamalarına geçildiği bir dönem. Türkiye de 2005 yılından itibaren bu anlayışa uygun yapılandırmacı eğitimi benimsemiş ve eğitim programlarını buna uygun olarak düzenlemeye çalışmıştır.

Çağdaş eğitimin hedefi, problem çözme yeteneği gelişmiş, bilgiye ulaşma yöntemlerini öğrenen, analitik düşünme ve sorgulama becerisi kazanmış, bilgilerini yaşama taşıyabilen bireyler yetiştirmektir. Gerçek anlamda öğrencinin kendi öğrenmelerinden sorumlu olduğu, öğreneceği konuları bizzat araştırarak gözlemleyerek ve yorumlayıp uygulayarak kazandığı bir eğitim öğrenme ortamının yaratılması son derece önemlidir (Oktay, 2001, s.31).

Bu amacın gerçekleştirilmesi için sınıf ortamında öğrenciyi merkeze alan çoklu zekâ kuramı, işbirlikçi öğrenme, yapılandırmacılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme, proje tabanlı öğrenme gibi birçok yaklaşımlar ve kuramlar kullanılabilir. Öğrenciyi merkeze alan yaklaşım ve kuramlar çoğunlukla orta öğretim fen bilimleri dersleri ve ilköğretim düzeyindeki derslere yönelik uygulanmış olup bu konuda birçok çalışma ve örnek uygulamalar bulunmaktadır. Ancak öğrenci merkezli kuram ve yaklaşımlar tüm okul kademelerinde ve farklı ders gruplarında uygulanabilir. Bu çalışma da bu anlayış doğrultusunda sosyoloji dersinde basamaklı öğretimin nasıl ve ne şekilde uygulanabileceği etkinlikler yoluyla gösterilmeye çalışılmıştır.

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması
Orta Öğretimde Sosyoloji Dersinin Önemi

Toplumsal hayat, iç içe geçmiş çok sayıda kurum ve kuruluşlarla örülmüş, farklı amaç ve işlevlere sahip yine çok sayıda grupları barındıran, belirli bir değerler ve kurallar sistemine dayanan ve değişen dinamik bir etkileşim ağıdır.(Meb,2009 Orta öğretim sosyoloji dersi programı)

Toplumsal yaşamın dinamiklerini kavrayarak, önyargı ve dogmalardan uzak, toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına gerçekçi bir biçimde katkı sağlamak için gerekli bilgi ve düşünme becerilerinin önemli bir bölümünün bireylerle sosyoloji öğretimiyle kazandırılması beklenmektedir (Alican, 2007, s.10).

Sosyoloji disiplini öğrencilerin kendilerini ve yaşadıkları toplumun yapısını, değişimini, dinamiklerini, kültürünü, toplumsal kurumlarını tanımalarını ve bu konularda toplumsal bir bilinç oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Çağdaş yaşamın gerekli kıldığı demokratik tutum ve davranışları kazanmış olmak, farklı inanç ve kültürlerle bir arada yaşamayı öğrenmek, hem bir toplumun üyesi hem de küresel dünyanın ferdi olmak, sosyoloji dersi sayesinde gerçekleşeceği düşünülmektedir. Sosyoloji dersinin coğrafya, tarih, demokrasi ve insan hakları, felsefe, edebiyat dersleri ile yakın ilişkisinden dolayı öğrenci sosyoloji dersi ile farklı dersler arasında ilişkiyi görmeleri ve özgün bakış açısı geliştirmeyi de öğrenmiş olacaktır.

İki kişinin bir araya geldiği tüm alanların Sosyolojinin konusu olduğu hatırlanırsa bu bilimin ne derece önemli olduğu, sosyal ilişkilerden, iletişime, arkadaş gruplarından, bürokratik yapılara, tüketim ilişkilerinden, siyasal rejimlere, savaşlardan sosyal çatışmalara, evlilik kurumundan ve duygusal birlikteliklere, sosyalleştirme sürecinden eğitime birçok konu başlığı sosyoloji dersinin inceleme alanını kapsadığı açıktır.

Herkes her zaman toplumla yaşamak, başkalarıyla ilişki kurmak ve sosyal roller icra etmek zorunda olduğu için, sosyolojik bilgi, her kariyer ve meslek için yararlıdır (Fichter, 1996, s.15). Öğretmenlik, avukatlık, doktorluk, tamircilik, marangozluk, vs. her meslek gurubu kendisini bir toplumsal zemin üzerinde inşa etmekte ve muhatabı toplum olduğundan dolayı, öğrenciler için sosyoloji bilgisi oldukça yararlı ve önemli olacaktır.

Sosyoloji Dersi, orta öğretim çağındaki öğrencileri toplumsal olayları anlama, kavrama ve ortaya çıkan sorunlar için çözüm yolları bulmalarında gerekli davranışları kazanmalarında ve öğrencilerin topluma uyumlarının sağlanmasında önemlidir(Alican, 2007, s.19).

Sosyolojinin İctimaiyat adıyla 1924 ortaöğretim programına alınmasının gerekçesi Lise Müfredat Programı Esbab-ı Mucibe-i Layihasında şöyle ifade edilmiştir: " Öğrencilerin toplumsal sorunlar üzerinde düşünmeleri, onların toplumun birey üzerindeki etkilerini bilmesi ve evrim hakkında fikir edinmesi gerekli görülmüştür (Arslanoğlu, 2001, s.66). Gerek Alican (2007) gerekse de 1924 yılındaki sosyolojinin lise müfredatına alınması ile ilgili kısmında sosyolojinin öğrencilere kazandırması gereken ortak amacın bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal sorunlara çözüm üretebilen bireyler olarak yetişmesini sağlamak olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyoloji Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar

Günümüzde Sosyoloji Dersi ortaöğretimde zorunlu ders olmayıp seçmeli dersler arasındadır. Bu konuda öğrencilerin talepleri ve okul idaresinin kararı doğrultusunda, çoğunlukla sosyoloji dersi programa alınmamaktadır. Programa kısmen konulsa dahi, öğrencilerden yeteri kadar ilgi görmemektedir. Bu konuda ders seçimini ve öğrencilerin ilgisini belirleyen ana etken YGS ve LYS deki soru dağılımıdır. Öğrencilerin tercih edebileceği bölümlerde, sosyoloji soruları çıkmamaktadır. Bu konuda derslerin önemini ve seçimini sadece sınava endeksli bir eğitim anlayışının belirlemesi, ortaöğretimde sosyoloji öğretiminde istenilen amaçların gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır.

Hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iletişim gibi fakülteler ile bunlardan bazılarının; iktisat, maliye, kamu yönetimi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, halkla ilişkiler gibi, bölüm öğrencileri için alt yapı veya giriş davranışları, ancak liselerdeki sosyoloji dersi ile kazandırılabilir (Arslanoğlu, 2001, s.86).

Alican (2007)'ın yaptığı çalışmada öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu sosyoloji dersinin tıpkı felsefe dersi gibi zorunlu bir ders olması gerektiğini belirtmiştir. Ergenlik çağı, toplumsal uyanış çağı ve öğrencilerin toplumsal konulara merakının arttığı bir dönem olduğundan dolayı lise eğitiminde bu derse yer ve önem verilmelidir(Alican, 2007).Öğrencilerin toplumsal konulara merakının arttığı bir dönemde, öğrencilere toplum hakkında bilimsel ve tutarlı bilgiler sosyoloji dersi ile verilebilir. Öğrencilerin toplumsal sorunlar hakkında çözüm üretebilmeleri, sosyolojik düşünme ve bu düşünme tarzı ise sosyoloji ile ilgili temel kavramları öğrenmekle gerçekleşir.

Sosyoloji öğretiminde ders saatlerinin kısıtlı olması, eğitimde kullanılan yöntemlerin klasik olması, teknolojinin sınıflara yansıtılmaması, ders kitaplarının dünya ölçütlerine uymaması, ezber ve öğretmenden kaynaklanan problemler bunlardan sadece bazılarıdır(Yıldız, 2003).

Orta öğretim geçiş sınavı (OGS) sonrasında akademik anlamda başarılı öğrencilerin fen-anadolu- sosyal bilimlere yönelmesi bu liseler dışındaki ortaöğretim kademesinin genel akademik performanslarının oldukça düşük olduğu düşünülmektedir. Bu durumun en önemli sebebinin ise öğrencilerin çalışmadan, öğrenmeden, belirli bir gayret göstermeden dersi geçmeyi dolaylı da olsa teşvik eden ders geçme ve sınıf yönetmeliği doğrultusundaki uygulamalarıdır. Özellikle sorumluluk ve ortalama yükseltme sınavları, sınıf başarı oranının % 50 ve yukarısı olma beklentisi bu uygulamalardan bazıları olup, sosyoloji dersi de bu uygulamalardan olumsuz yönde nasibini almıştır.

Sosyoloji dersi ile bireylerin toplumsal değişmelerin dinamiklerini kavrayarak toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarını bilen ve bu sorunların giderilmesinde, bireylerin özgün çözüm önerileri geliştirebilmeleri beklenmektedir. Salt fen ve teknolojiye yönelerek insan ve toplum üzerine düşünce becerisinin gelişmesinin yeterli ölçüde sağlanması mümkün görünmemektedir (Alican, 2007). Bu bağlamda sosyoloji dersine yönelik bakış açısının tekrar gözden geçirilmesi ve sosyolojinin amaç ve işlevleri göz önünde bulundurularak daha doğru bir perspektiften değerlendirilmesinin doğru olacağı düşünülmektedir.

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması

Sosyoloji öğretiminde karşılaşılan sorunlardan bir diğeri de öğretmenlerin, sosyoloji öğretiminde genellikle izledikleri yolların aynı olmasıdır. Yıllara göre uygulanan sosyoloji öğretim programlarının içerikleri özde benzer olmakla birlikte bazı konularda önemli farklılıklar gösterdiği üzerinde durulmuştur. Başlangıçtan bugüne uygulanan bütün programların muhtevası kuramsal ağırlıklı olduğu, toplumsal konuların genel olarak teorik düzeyde ele alındığı ve günlük yaşamdaki karşılıklarına ve örneklere yeterince yer verilmediği belirtilmiştir (Alican, 2007, s.70). Söz konusu kuramsal yönün ağırlıklı olması ve konuların öğrencilerin gündelik yaşamdan kopuk olarak kazandırılmaya çalışılması öğrencilerin hem dersleri sadece sınav odaklı ezberlemeye hem de derse karşı olumsuz bir bakış açısına yönelttiği düşünülmektedir. Tüm bu sorunlara karşı öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılımını ve öğrenme sürecinin merkezinde olmasını sağlayacak bir çok öğrenme kuramları mevcuttur. Bu çalışmada öğrenme kuramlarından basamaklı öğretimin uygulamasına yönelik örnek bir çalışma makalenin bundan sonraki aşamasında sunulmuştur.

Basamaklı Öğretim

Öğrenme sürecinde her bir öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri birbirinden farklı olduğu düşünülmektedir. Sadece bir öğretmenin her hangi bir hedefi kazandırırken öğrencilerin farklı ihtiyaç, ilgi ve beklentilere cevap vermesi mümkün görünmemektedir. Başbay (2005)' e göre söz konusu bu farklılıkları görmezden gelerek tek boyutlu öğretim anlayışını benimsemek, ortama giren birçok öğreneni göz ardı etmek demektir. Bu bağlamda etkinliklerin geniş bir mönü içerisinde sunulması tüm öğrenenlerin, öğrenme etkinliklerine katılmalarını sağlayacaktır. Basamaklı öğretim programı da bu ilkedan hareketle öğrenenlere basitten karmaşığa doğru giden, aşamalılık ilişkisi gösteren ve seçme hakkı tanınan görevler sunmaktadır. Öğrenenler her basamakta seçtikleri görevler dahilinde kendilerinden beklenen etkinlikleri yerine getirmekten sorumlu olmaktadır. Basamaklı öğretim programı, öğrenenlerin farklı öğrenme yollarına ve farklı ilgi alanlarına sahip oldukları varsayımına, dayanarak, öğrenenlerin bireysel sorumluluklar üstlenerek bilgiyi edinme, edinilen bilgileri problemlerin çözümünde kullanma ve veriler ışığında olayları analiz etme, eleştirel düşünme yeni fikirler ortaya koyma anlayışıyla öğretimi düzenleme yoludur. Basamaklı öğretim programı her öğrenenin öğrenme stillerinin, zeka boyutlarının hazır bulunmuşluklarının ve düşünme sistemlerinin birbirinden farklı olduğu anlayışına dayanmaktadır (Başbay, 2007, s.14).

Öğrencinin merkezde olduğu, araştırma, sorgulama becerisinin geliştirildiği, etkinlik temelli, bireysel farklılıkların temele alındığı, farkı zeka alanlarının geliştirildiği, öğrencinin aktif katıldığı öğretim yöntemi olan basamaklı öğretim yönteminin kullanılması sosyoloji dersinin daha etkili ve verimli olmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Basamaklı öğretim, etkinlikler yoluyla öğrenme öğretme sürecini ön plana çıkarmaktadır. Bu yaklaşıma göre öğrencinin öğrenme sürecinin hangi aşamasında olduğunun saptanmasına, yaratıcı etkinliklere katılmasına ve kapasitesi oranında ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda en üst öğrenmesine olanak sağlayacak genel hedefler belirlenir (Demirel, 2011, s. 259).

Öner, G., Ünsal, S., Nur Meşe, N., Korkmaz, F. /JSS 13(1) (2014) :229-243

Basamaklı öğrenme, öğrencilerin kendi bireysel öğrenme stillerine uygun seçim yapmalarına olanak sağlamaktadır (Nunley, 2001). Basamaklı öğrenme heterojen gruplarla çalışan öğretmenler için değişik ilgi alanları ve seviyeleri olan öğrencilerine, çeşitli materyaller hazırlamaları için fırsatlar sunmaktadır. Bu hazırlıkları yaparken Gardner's çoklu zeka kuramından yararlanmaktadırlar (Gardner, 2006).

Basamaklı öğrenme programının uygulandığı sınıflarda öğretmen sürekli hareket halindedir. Görevlerinin içinde model olmanın ve rehberliğin yanı sıra öğrencilerin uyguladığı farklı görevleri değerlendirme gerekirse birlikte yapma, sorularına cevap verme, açıklama v.b. vardır (Beach, 2009,2010).

Nunley (2003) öğrencilerin, öğretmenler tarafından 12 yıl boyunca kontrol edilemeyeceğini eğer sorumluluk almayı okulda öğrenmezlerse, bunu şartları daha ağır olan yaşam esnasında öğreneceklerini savunmaktadır. Bu sebepten öğrencilere seçme şansı verdiği, öğrencileri kendi öğrenmelerinden sorumlu tuttuğu için, basamaklı öğrenmenin yaşamaya yakın bir öğrenme modeli olduğunu ve böylece öğrenmenin daha hızlı gerçekleşeceğini ve yaşam boyu öğrenmeye de katkısı olacağını ileri sürmektedir.

Basamaklı öğretimin merkezinde, her öğrencinin etkinliğe katılması, bu etkinliklerin geniş bir yelpazede farklı zeka boyutlarına ve öğrenme stillerine yer verildiği öğrenci merkezli bir yaklaşımdır. Öğrencilerin farklı etkinlikler sayesinde belirli hedeflere ulaşması hedeflenmektedir. Hedefler A,B,C olarak tanımlanan üç farklı basamağa göre belirlenmekte ve bloom taksonomisine uygun olarak yapılandırılmaktadır. C basamağı Bloom taksonomisinde, bilgi ve kavrama basamağı, B basamağı uygulama, A basamağı ise analiz, sentez ve değerlendirme basamağını kapsar (Demirel, 2011, s.261).

C basamağı: Temel bilgiler ve anlamlar üzerine inşa edilmiştir. Öğrenenler bu basamakta temel bilgilerini oluşturmaktadır.

B basamağı ise C basamağında öğrenilen bilgilerin uygulanması ve düzenlenmesi yapılmaktadır. Öğrenenler problem çözme ve diğer üst düzey görevleri bu seviyede gerçekleştirmektedir.

A basamağı: Eleştirel düşünme, özgün fikir yada ürünler tasarlama bu basamakta gerçekleşmektedir. Bu basamak en üst düzeyde ve en karmaşık düşünmeyi gerektirmektedir (Başbay, 2007, s.15). Aşamalılık ilkesi çerçevesinde oluşturulan basamaklı öğretim sınıftaki tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek geniş bir etkinlikler yelpazesi sunmaktadır.

Öğrenciler istedikleri etkinliği seçmekte özgürdür, hiçbir zorlama yoktur. Öğrencilerden gereksinimleri ve hazır bulunuşluk düzeyleri ölçüsünde, öğrenmeleri beklenir (Demirel,2011 s.261).Basamaklı öğretim programıyla çoklu zeka kuramı arasında da bir bağlantı kurulması mümkündür. Farklı zekâ boyutlarına sahip öğrenenler için öğrenme görevlerinin oluşturulması basamaklı öğretim programının öğrenme ortamını zenginleştirme adına kazanımlardan biridir (Başbay, 2007, s.17).

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması

Çoklu zekâ teorisi insanda yalnızca tek bir zekanın geçerliliğini belirlemek yerine, her insanın bütün zeka alanlarında yeteneğinin olduğu görüşünü benimsemektedir. Ancak her insanda söz konusu olan zeka alanları değişik düzeylerde bulunabilmektedir. Çoklu zekâ teorisi yeterli ve uygun destek, imkan ve eğitim sağlandığında, her bireyin, zeka alanlarının geliştirebilme kabiliyetine sahip olduğunu ileri sürer (Saban, 2000, s.43). Basamaklı öğretim için yapılması gereken çalışmalar adımlar halinde aşağıda belirtilmiştir.

1. Adım:

Öğrencilere belli bir zaman dilimi içinde tamamlamaları üzere farklı görevler ve temel hedefler sunulur. Görevin karmaşıklığına bağlı olarak belirlenen bir puan değeri vardır.

2. Adım:

Ünite her bir basamakta konu üzerinde yapılan çalışmanın derinliği yada seviyesinin temsil edildiği üç basamağa bölünmektedir. En alt seviye C basamağı olarak adlandırılmaktadır. Öğrenciler en alt seviye C basamağında belirlenen puanları kazanmak için çalışırlar. Öğrenciler hazırlanan görev listesi içerisinde istedikleri görevleri seçme konusunda özgür bırakılmışlardır. Görevlerin karmaşıklığına göre farklı puan değerleri belirlenmektedir. C basamağından geçmek için öğrenciler bu görevleri tamamlamak zorundadır.

3. Adım:

Daha karmaşık düşünme becerilerinin gerektiği C basamağında öğrencilerin öğrendiği bilgileri düzenlemeleri, uygulamaları ve yeni öğrendikleri bilgileri bir adım ileri götürmeleri gerekmektedir. Bu basamakta öğrenciler bilgilerle uğraşmakta, bilgileri inşa etmekte, dizayn etmekte, kullanmakta, uygulamakta, problem çözmekte ve yeni bilgiler oluşturmaktadırlar.

4. Adım:

A basamağı daha kapsamlı ve eleştirel düşünmeyi gerektiren son basamaktır. Burada öğrenciler sahip oldukları kişisel ve ahlaki değer yargıları ile geleneksel araştırmaları karşılaştırmaktadırlar. Sıklıkla öğrenciler konu üzerinde birkaç noktada yaşamlarında karşılaştıkları durumlarla ilintili tartışmalar yapmaktadırlar.

5. Adım:

Değerlendirme boyutunda Basamaklı Öğretim Programının en önemli adımı öğrencilerin görevlerinin "sözel savunma" yönünden değerlendirilmesidir. Öğrenciler görevlerini tamamladıklarında "ne öğrendikleri" üzerinde tartışma yapılarak değerlendirilmektedirler. Planlama öncesi hedefler üzerine kurulu birkaç anahtar soru sorularak öğrencilerin derinlemesine öğrenip öğrenmediklerinden emin olmak için yüz yüze iletişim kurulmaktadır (Başbay, 2011) .

Bu yaklaşımın en önemli aşaması, öğrenci başarısının değerlendirilmesidir. Değerlendirme sürecinde öncelik sadece etkinliklerin tamamlanması değil aynı zamanda öğrenmenin gerçekleşmesidir. Değerlendirme, temel de gelişim dosyasına dayalı olarak yapılır ve süreci etkin kılmada sözlü savunma ve puanlama yönergesinden yararlanılır (Demirel, 2011 s.262).

Öğrenenlerin yerine getirmesi istenilen tüm görevler için açık ve anlaşılır, puanlama ölçütlerinin hazırlanması gerekmektedir. Örneğin B basamağında yerine

Öner, G., Ünsal, S., Nur Meşe, N., Korkmaz, F. /JSS 13(1) (2014) :229-243

getirilecek bir kompozisyon çalışması için tüm ölçütlerin açıkça ortaya konulması gerekmektedir (Başbay, 2011 s.265). Basamaklı öğretimde öğrenme sorumluluğu öğrencide olduğu için öğrenme süreci sonunda öğrenciden istenen ölçütler ne kadar açık olursa öğrencinin hem öğrenme sürecini hem de kendi öğrenmesini değerlendirmesi o kadar sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Sosyoloji Dersinde Basamaklı Öğretim Programının Uygulanması

Örnek Bir Etkinlik

Konu: Aile ve boşanma

Öğrencilerin yapacağı etkinlikler üç kategoride düzenlenmiş. Etkinlikler düzenlenirken, öğrencilerin farklı zekâ alanları ve öğrenme stilleri göz önünde bulundurulmuştur. Etkinlikler A,B,C olarak tanımlanan üç farklı basamağa göre belirlenmekte ve bloom taksonomisine uygun olarak yapılandırılmaktadır. C basamağı Bloom taksonomisinde, bilgi ve kavrama basamağı, B basamağı uygulama, A basamağı ise analiz, sentez ve değerlendirme basamağını kapsar.

Etkinlik Listesi

C Basamağı etkinlik menüsü (Her bir etkinlik 15 puandır.)

****Aile ve akrabalığın önemini belirten atasözlerini bulma(15puan)***

Atasözleri konuyla doğrudan ilişkilidir. (0-5)

Atasözleri özgün ve etkileyicidir.(0-5)

Atasözleri aynı anlamda olmayıp, konunun farklı boyutlarını yansıtmıştır. (0-5)

****Boşanmanın nedenlerini sıralama (15puan)***

Nedenler doğru-mantıklı bir şekilde sıralanmıştır. (0-5)

Nedenler arasında anlamlı bir bağ kurulmuştur. (0-5)

Farklı nedenlere değinilmiştir. (0-5)

****Bölüm sonu soruların cevaplandırılması. (15 puan)***

Sayfa 111 deki yazıyorum etkinliği yapılmıştır. (0-5)

Sayfa 112 deki uyguluyorum etkinliği yapılmıştır. (0-5)

Sayfa 116 daki tartışıyorum etkinliği yapılmıştır. (0-5)

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması
***Boşanma ve toplum hakkında uzman görüşlerine yer verme(15puan)**

Görüşmeler raporlaştırılmıştır. (0-5)

Uzman görüşleri konuyla bağlantısı kurulmuştur. (0-5)

Farklı uzman görüşlerine yer verilmiştir. (0-5)

***Aile ve aile tipleri hakkında kavram haritası oluşturma (15puan)**

Oluşturulan kavram haritası görsel olarak tamdır. (0-5)

Kavramların birbirleriyle ilişkisine dikkat edilmiştir. (0-5)

Konuyla ilgili olarak tüm kavramlara yer verilmiştir. (0-5)

***Ailenin önemi hakkında kitaplardan araştırarak 300 kelimelik bir metin hazırlama (0-15)**

Hazırlanan metin konuyla ilgili olmuştur. (0-5)

Öğrenenin konuyla ilgili bilgisini ortaya koymuştur. (0-5)

Metin etkileyici olmuştur. (0-5)

***Geniş aileyi veya çekirdek aileyi temsil eden bir resim yapma (0-15)**

Yapılan resim konuyu tam olarak yansıtmıştır. (0-5)

Resim görsel içerik olarak zengin olmuştur. (0-5)

Resimde gerekli özen ve çalışma gösterilmiştir. (0-5)

***Boşanma davalarına bakan bir avukat ile görüşme yapma (0-15)**

Avukatla görüşme yapmıştır. (0-5)

Avukatla görüşmesinde konuyla ilgili bilgi alınmıştır. (0-5)

Yapılan görüşme raporlaştırılmıştır. (0-5)

***Boşanma hakkında gazete ve dergi haberleri toplama(0-15)**

-Haberler konuyla ilgilidir. (0-5)

-Haberler farklı gazete ve dergilerden alınmıştır. (0-5)

-Haberler günceldir. (0-5)

Öner, G., Ünsal, S., Nur Meşe, N., Korkmaz, F. /JSS 13(1) (2014) :229-243

B Basamağı etkinlik menüsü (Her bir etkinlik 20 puandır).

***Ailenin önemi hakkında okul öğrencileri ile röportaj yapma (20 puan)**

- Röportaj konuyla ilgili yapılmıştır. (0-7)
- Röportaj farklı öğrenci gruplarıyla yapılmıştır. (0-6)
- Röportaj neticesinde orijinal fikirlere ulaşılmıştır. (0-7)

***Ailenin önemini anlatan bir drama sergileme (20 puan)**

- Sergilenen drama konuyla ilgili olmuştur. (0-6)
- Sergilenen drama öncesi hazırlık yapılmıştır. (0-7)
- Sergilenen drama öğrencilerin ilgisini çekmiştir. (0-7)

***Boşanmanın nedenleri hakkında sunum yapma (20 puan)**

- Sunum konuyla ilgili olmuştur. (0-6)
- Sunum da farklı kaynaklara yer verilmiştir. (0-7)
- Nedenlere ilgili açıklamalar yapılmıştır. (0-7)

***Parçalanmış ailede çocuğun yaşadıklarını anlatan bir öykü oluşturma. (20 puan)**

- Öykü konuyla ilgili olmuştur. (0-7)
- Öykü etkileyici olmuş tur. (0-7)
- Öykü dilbilgisi kurallarına uyulmuştur. (0-6)

Ailenin önemi hakkında şiir yazma. (20 puan)

- Şiir konuyla ilgili olması (0-7)
- Şiir de dilbilgisi kurallarına uyulması (0-6)
- Şiir etkileyici olmuştur. (0-7)

***Kitapta sayfa 130 da ki metni okuyarak Türkiye de ailenin geleceği hakkında bir metin yazma (20 puan)**

- Metin konuyla ilgili olmuştur. (0-7)
- Metin öğrenciye ait özgünlükler taşımıştır. (0-7)

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması

-Metin dilbilgisi kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. (0-6)

***Evliliğini uzun süre devam ettiren ailelerden biriyle görüşme yapma. (20 puan)**

-Yapılan görüşme konuyla ilgili olmuştur. (0-6)

-Yapılan görüşmede orijinal düşünceler yakalanmıştır. (0-7)

-Yapılan görüşme raporlaştırılmıştır. (0-7)

A Basamağı etkinlik menüsü (Her bir etkinlik 20 puandır.)

***Boşanmayı engelleyecek tedbirler konusunda öneri geliştirme(20 puan)**

-Öneriler konuyla ilgili olmuştur. (0-6)

-Öneriler hayatın gerçekleriyle bağlantısı kurulmuştur. (0-7)

-Önerilerde orijinal öneriler geliştirilebilmiştir. (0-7)

***Bölgeler arasında boşanma oranlarının farklılığı ve nedenlerinin değerlendirilmesi. (20 puan)**

Boşanma oranları arasındaki farklılıklar değerlendirilmiştir.(0-6)

Nedenlerinin farklılıkları değerlendirilmiştir. (0-7)

Değerlendirmeler yapılırken orijinal fikirlere ulaşılmıştır. (0-7)

Günümüz şartlarında ideal bir aile yapısı nasıl olmalı konusunda bir metin hazırlama.(20 puan)

Yazılan metin konuyla ilgili olmuştur. (0-6)

Metin de özgün tespitler yer almıştır.(0-7)

Öğrenci metninde konuyla ilgili öğrendiği kavramları metinde işlemiştir. (0-7)

Sonuç

Öğrenen merkezli öğrenme ortamı oluşturabilmek için hem öğretmen hem de öğrenciler, sınıftaki geleneksel rollerine yeni şeyler katmak durumundadır. Bunun için de öncelikle sınıf ortamında uygulanan öğretim strateji ve yöntemlerinin değişmesi gerekmektedir. Artık, 21.yüz yıl eğitim anlayışında öğretmen merkezli yaklaşımlar yerine öğrenci merkezli yaklaşımlar ve bu yaklaşıma uygun strateji, yöntem ve teknikler ağırlık kazanmaktadır. Öğrenciyi merkeze alan yaklaşımlar çoklu zeka kuramı, işbirlikçi öğrenme, yapılandırmacılık, eleştirel düşünme, yaratıcı

Öner, G., Ünsal, S., Nur Meşe, N., Korkmaz, F. /JSS 13(1) (2014) :229-243

düşünme, yansıtıcı düşünme, proje tabanlı öğrenme ve basamaklı öğretimdir (Taş,2005).

Alican 2007 tarafından yapılan araştırmada sosyoloji öğretiminde öğretmenlerin genellikle izledikleri yollar sıralandığında en fazla (%31,4) izlenen yolun belirli bir ders kitabının veya ÖSS'ye hazırlık kaynağının kullanıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin % 26,5'i "belirli bir kitabı kullanmanın yanı sıra öğrencilere not tutturmakta" yolunu da tercih etmektedir (Alican,2007). Öğrenme sürecinin sadece bir kaynağa ve not tutturmaya indirgenmesi bireysel farklılıklara cevap vermekten uzak görünmektedir. Öğrenci merkezli çağdaş kuram ve yaklaşımların sosyoloji dersinde uygulanması, derse yönelik tutumları ve ders başarısını olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Öğrencilere, öncelikli olarak sosyoloji dersinin kendileri için gerekli olduğu konusunda bir bilinç uyandırılmalıdır. Bundan dolayı derslerde bilginin nerede ve nasıl kullanılacağı bilincinin verilmesi gerekmektedir. İkinci olarak, öğrencinin dinlediği veya not aldığı anlatım yönteminin yerine, çağdaş öğretim yöntemlerinin, basamaklı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, problem çözme, araştırma ve inceleme dayalı öğrenme, gibi kullanılması öğrencilerin daha çok ilgisini çekecektir. Diğer taraftan sosyoloji dersinin gerek etkililiği gerekse de öneminin artırılması için şu öneriler de bulunulabilir.

Sosyoloji dersi ilköğretimin sonlarına doğru daha basit anlatımlarla, öğrencinin sosyalleşmesini sağlayacak, toplumsal ilişkilerini sağlıklı yürütebilmesine yardımcı olacak, toplumu tanıyacak içerikte bir ders olarak okutulması gerekmektedir. Özellikle 12 yıllık zorunlu eğitimin tartışıldığı şu günlerde, ilk dört yıldan sonra dersler yeniden oluşturulurken, bu öneri göz önünde bulundurulabilir.

O.E.C.D. yayınlarına göre, okul programlarında Fen ve Matematik derslerinin saatleri artırılırken Sosyal Bilimler ile ilgili derslerin saatleri ya aynen bırakılmış veya azaltılmıştır. Bu tabiiyle, sosyal Bilimlerin ikinci derece disiplinler olarak belirmesi gibi bir durum ortaya çıkarmıştır (Yıldız, 2003). Bu noktada sosyoloji gibi herkesin ihtiyacı olacağı bir dersten, üniversite hazırlık sınavlarında fen ve eşit ağırlık bölümlerinde de sorulmalı. Kendi toplumunu, kültürünü değer yargılarını öğrenmeden, bir öğrencinin gerek hayatında gerekse de mesleğinde başarılı olması beklenemez.

Bugünkü yapısı ile orta öğretim sistemimiz daha çok, lise yolundan üniversite kapılarına öğrenci yığan bir merdiven düzeninde çalışmakta ve orta öğretim seviyesinde toplumun ihtiyacı olan insan gücünü yetiştirmemektedir. Amaç olarak sadece üniversiteye öğrenci yığan bir kurum olma gerçeğini belirtmiştir.(Yıldız,2003, s.183) Bu konuda liselerin amaç ve işlevleri yeniden gözden geçirmeli, öğrencilerin ortaöğretimdeki derslerin önem ve ciddiyetini sınava endeksli olarak algılamalarının önüne geçilmelidir.

Tarih, coğrafya, sosyoloji öğretmenleri, sosyal bilimler ve kendi alanlarının öğretim yöntemleri hakkında dünyada meydana gelen gelişmelerden haberdar edilmeli ve yeni yöntemlerin nasıl kullanılabileceği konusunda hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdırlar (Yıldız,2003).

Orta Öğretim Sosyoloji Dersinde Örnek Bir Basamaklı Öğretim Uygulaması

Orta öğretimde öğrencilerin okuyabileceği, sosyoloji kitapları bulunmamaktadır. Bu konuda orta öğretim öğrencilerin hem anlayabileceği, seviyelerine uygun, hem de ilgisini çekecek sosyoloji kitaplarının hazırlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Alican, N.(2007). Ankara Liselerinde Sosyoloji Öğretiminde Karşılaşılan Çok Boyutlu Sorunlar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Arslanoğlu, İ.(2001). Orta Öğretimde Sosyoloji Öğretimi, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(2) 63-69.
- Başbay, A. (2005). Basamaklı Öğretim Süreciyle Desteklenmiş Proje Tabanlı Öğrenmenin Sürecine Öğrenen ve Öğretmen Görüşlerine Etkisi. Ege Eğitim Dergisi.1(6), 181-190.
- Başbay, A. (2011). Basamaklı Öğretim Programı, (Ed.Veysel sönmez).Eğitimde Yeni Yönelimler Ankara: Pegem Akademi. 5.basım
- Başbay, A. (2007).Basamaklı Öğretim Süreciyle Desteklenmiş Proje Tabanlı Öğrenmenin Sürecine Öğrenen ve Öğretmen Görüşlerine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Beach, A. SCMSA Journal 2009-2010 Tracy (Combining Methodologies İn Differentiated Instruction İn The Heterogeneous Classroom
- Celkan, H.Y. (1984). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Sempozyumu, Liselerde Sosyoloji Öğretimi.
- Demircioğlu, İ. H. (Güz/2004) Tarih Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretimini Amaçlarına Yönelik Görüşleri(Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği), Bilig, sayı 31,71-84
- Demirel, Ö. (2011). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Pegem Akademi: Ankara 11.Basım.
- Fichter, J. (1996) Sosyoloji Nedir?(N.Çelebi,Çev.)Ankara:Attila Kitabevi
- Gardner, H. E. (2006). Multiple intelligences: New horizons in theory and practice. New York, NY: Basic Books.
- Komisyon (2010.) Orta Öğretimde Sosyoloji. Meb Devlet Kitapları. Başak Basım ve Dağıtım
- Meb, (2009). Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı: Ankara
- Nunley, K. (2001). Layered curriculum: The practical solution for teachers with more than one student in their classroom.
- Nunley, K. (2003) Layered Curriculum: Brings Teachers To Tiers EBSCO Publishing. www.eddigest.com
- Oktay, A. (2001). 21.Yüzyılda Yeni Eğilimler Ve Eğitim (Ed: Oğuz, O., Oktay, A. ,Ayhan,H.), 21. Yüzyılda Eğitim Ve Türk Eğitim Sistemi. İstanbul: Sedar Yayıncılık.
- Saban, A.(2000). Öğretme Öğrenme Süreci, Ankara :Nobel Yayıncılık

Öner, G., Ünsal, S., Nur Meşe, N., Korkmaz, F. /JSS 13(1) (2014) :229-243

TAŞ, A. M. (2005). Öğretmen Eğitiminde Aktif Öğrenme, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt :6 Sayı 2. 177-184

Nazlı, A. (2007). Sosyoloji Öğretmek. Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı

YILDIZ, Ö.(2003/2). Türkiye'de Tarih Öğretiminin Sorunları Ve Çağdaş Çözüm Önerileri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15, 89-102